

בואו נתעורר ונתחיל לפעול

מכובדי -

לקראת הבחירות (ינואר 13) הכנתי סקירה על האתגרים בפניהם ישראל תצטרך להתמודד, כלפי חוץ ופנים. מיוחד למי שיבחר. אין כאן הזמנה או המלצה בעד מי להצביע. הכוונה לתת ידע ונתונים, וההערכה על נושאי חוץ ופנים (כולל מבט לטווח בינוני וארוך) ולהבליט נושאים חיוניים. (הסקירה ארוכה יחסית, אך נסבלת).

הרצל שפיר
(ינואר 2013)

בואו נתעורר ונתחיל לפעול

(לפני שיהיה מאוחר מדי)

מדינת ישראל עומדת בפני אתגרים קשים, כלפי חוץ ופנים.

האתגרים כלפי חוץ

במרחב – ישנן התפתחויות רבות שטרם הושלמו. התוצאות הצפויות אינן ברורות.

- "האביב הערבי", בהכללה, עדיין במאבק התהוות פנימי (והשפעה מבחוץ).
- מצרים – שלטון דמוקרטי מוסלמי או מוסלמי קיצוני.
 - הסכם השלום עם ישראל - יציב או מתערער.
 - החמאס ברצועת עזה, עם גיבוי מצרי. מה תהיה ההשפעה על איו"ש?
- סוריה - אסאד נשאר עם ממשל שונה, או-
 - אסאד יורד, השלטון הוא אחר, איזה?
 - האם הציר סוריה – איראן קיים או נפל.
 - מערכות הנשק הכימי בשליטה או הפקר.
 - כיצד יושפע הנעשה בגבול ישראל.
- לבנון וחזבאללה -
 - האם ההשפעה הסורית על לבנון נמשכת או נופלת.
 - האם ההשפעה והסיוע האיראני נמשך או הופסק.
 - האם חזבאללה, במידה ואיראן תותקף, יתקוף את ישראל.
- הפלשתינאים וישראל –
 - רצועת עזה בשליטת החמאס. האם גם איו"ש יעבור לשליטת החמאס.
 - (האם נפעל למנוע זאת או נתכונן ונפעל עתה כדי להתמודד אתו)
 - האם "שתי מדינות לשני עמים" או מדינה "דו-לאומית", או "שום דבר"?
 - ירושלים מאוחדת ("ירושלים לא תחולק לעולם"). לאיזו "ירושלים" הכוונה?
 - זו של שנת 1967 (בה הכפרים והאזורים ממזרח לירושלים לא נכללו בעיר ירושלים)
 - או זו של 2013, או זו שתחובר עוד עם מעלה-אדומים ושטחי E?
- ישראל ומדינות העולם –
 - האם בדידותה המדינית - הפוליטית (המוסרית?) של ישראל, נוכח מדינות העולם, תגבר או נפעל לשנותה. האם בדידות זו תהפוך גם להחרמה כלכלית – תעשייתית?
 - לאיזה כיוון יתפתחו יחסי ארה"ב – ישראל ("העוגן של ישראל בעולם") והמשמעויות לכך בתחום המדיני, הביטחוני והכלכלי.
 - האם נכון שישראל תתקוף עצמאית באיראן.

יש קושי, ביריעה הקיימת, לפרט ולבחון כל אחת מהתפתחויות הצפויות במרחבינו. בעיקרון הדברים ידועים. ברור שהתפתחויות רבות אינן עומדות באופן עצמאי. רבות קשורות ביניהן באופן פיזי ו/או מדיני – כלכלי- ביטחוני. כדי להתמודד ולתת מענה נכון, נחוץ שתהיה מדיניות-חוץ ישראלית מכוונת יוזמה להידברות, לבחינה משותפת, להשלמה, כדי להשפיע ולשנות דברים, ככל האפשר בהסכמה.

אמירת "לא" או "אין עם מי לדבר" או "מוטב שנשב ולא נעשה" או האמירה היותר נהוגה – "צריך יותר כוח להיות חזקים", בהכרח תעמיד את ישראל במצבים בהם תאלץ להגיב (ולרוב במאוזן) על התפתחויות בשטח, **שמי שהוא אחר יזם.**

נדרש אומץ ציבורי ופוליטי להתאחד ולפעול יחדיו. נחוצה ממשלה עם קואליציה רחבה (ימין –מרכז-שמאל), שתאפשר יוזמה מדינית ומתן מענים נכונים לפני ולקראת ההתפתחויות במרחבינו.

מה נכון לעשות (עיקרי דברים וכותרות) :

- **שימור, פיתוח והידוק היחסים עם מצרים וירדן.**
- **לא להתערב בנעשה בסוריה.**
- **לקדם המדיניות "שתי מדינות לשני עמים". אין לבנות בשטחי E. יש לפעול לחיזוק הרשות באיו"ש. מוטב לפעול עתה למנוע מהשתלטות החמאס על איו"ש, מאשר להילחם בו כאשר ישלוט כבר בשטח.**
- **לא לחלק את ירושלים, אך גם לא לצרף אליה מאות אלפי ערבים, בכפרים ואזורים ממזרח לעיר, שלא היו בעבר בשטח ירושלים.**
- **אל לישראל לתקוף באיראן.**
- **יחסי ארה"ב – ישראל הם "עוגן קיומי". שיקום היחסים, שימור ופיתוח היחסים הם חובה לאומית.**
- **שלום לישראל הכרחי ואפשרי. יש לחתור להשגתו בכל עת. "שלום אזורי" (כפי שהוצע לישראל בעבר) – נכון וחיוני לישראל. יש לעודד ארה"ב ומדינות העולם לסייע בהשגתו.**

האתגרים כלפי פנים

כלפי פנים – צפויים שינויים בבסיסי הנתונים ובהתפתחויות בטווח הקרוב ובטווח הרחוק. רוב השינויים עם תוצאות צפויות וידועות.

- הכלכלה העולמית נאבקת לשיקום וצמיחה. ישראל מנסה לבסס ולייצב הכלכלה תוך כוונה לא לאבד יכולתה להשתלב ולנצל יתרונה – היחסי בכלכלה העולמית.

* בישראל, לשנים 2013-4, צפוי מאבק ממשלי-ציבורי קשה, בגרעון תקציבי אדיר, נוכח אוכלוסייה הדורשת "צדק חברתי". בחוסר ברירה ייפגעו רבדים באוכלוסייה, ושוב "מעמד הביניים" יישא בעיקר הנטל.

- קיים אי-שוויון חברתי בולט כיום. מתבטא בעיקר ב-
 - העדפות לסקטורים שונים: תקציבים להתנחלויות, לחרדים; קיום מונופולים; "טייקונים" – הדואגים לעצמם; וועדי עובדים - חשמל / נמלים – העושים כרצונם; מפעלים - קונצרנים גדולים בעלי פטור/הנחות במיסוי ע"ח האחרים, ועוד.
 - מעמד הביניים סוחב את עיקר הנטל בכוח עבודה, בתשלום מסים ובשירות הצבאי.
 - השירות הצבאי/האזרחי- לאומי איננו "שירות לכול". אין עדיין חוק "השירות לכול".
 - מספר החרדים שאינם משרתים בשירות צבאי/לאומי-אזרחי הולך וגדל;

- החרדים לומדים בהתמדה "תורתם אומנתם" ומתוגמלים כספית ע"י המדינה.
- בכוח העבודה, החרדים משתתפים בשיעור נמוך ביותר. גם הערבים חלקם בכוח העבודה ירד.
- הערבים, כאזרחי המדינה, חשים מקופחים במעמד האישי – החברתי – התעסוקתי ובשירותי קהילה וחברה.

שלושה נושאים חייבים להדאיג במיוחד :
הצד הדמוגרפי (לטווח הארוך), מערך החינוך הנוכחי, ו"השירות לכל".

(א) הצד הדמוגרפי : בעוד כעשרים שנה, בשנת 2034 (לפי תחזית "בינונית") –

<u>האוכלוסייה הכללית בישראל</u>			<u>האוכלוסייה גילאי 0-19</u>		
פ י ר ו ט	מס. האוכלוסייה	באחוזים	פ י ר ו ט	מס. האוכלוסייה	באחוזים
סה"כ :	10,981,240	100%	סה"כ :	3,752,100	100%
יהודים (+)	6,559,700	59.7%	יהודים (+)	1,798,800	48%
חרדים	1,891,300	17.2%	חרדים	1,015,300	27%
ערבים	2,530,100	23.1%	ערבים	938,900	25%

- כרקע ובסיס עובדתי לאמור לעיל, חשוב להציג את נתוני התעסוקה כיום ולהשליך מכאן על המשמעויות בעתיד : שיעור כוח התעסוקה בישראל (הנמוך ביחס לנתוני ארצות אירופה וארה"ב), מתוך סה"כ האוכלוסייה, הינו רק כ-64%, כ-3,600 אלף.
- שיעור הנשים בתעסוקה בישראל, בגיל +15, כ-53% (מתוכם כ-37% עובדים בעבודות חלקיות!). בקרב החרדים, שיעור הנשים העובדות הינו כ-48%, ובקרב הערביות כ-23%.
- שיעור העובדים – גברים, אצל החרדים הינו כ-37% ואצל הערבים 43% (בשנות השבעים היה השיעור מעל 70% מה קרה? האם למדו הערבים כיצד לעבוד ולא לדווח?).

משמעויות עיקריות :

- בשנת 2034, בסה"כ אוכלוסיית ישראל (הצפי לכ-11 מיליון) יהיו כ-40.3% חרדים וערבים ;
- **אך שיעור החרדים והערבים בגילאי 0-19 יהיה כבר 52% !**
- באם שיעור כוח העבודה בשנת 2034 יהיה דומה לנתונים כיום, לא יהיה מנוס מהשאלות הבאות-
 - > מי יהיו העובדים – המפרנסים – המייצרים – המייצאים – המשקיעים במשק ?
 - מי יפרנס את החרדים ? (ה' ישלח "מן"? סיוע מיהדות חו"ל ? - שם יהודים עובדים !).
 - > **מה יהיה שיעור המעמד הבינוני באוכלוסייה. האם הם יוכלו לעמוד בנטל הכלכלי של המדינה ?**
 - > מה יהיה מספר האזרחים שיוכלו לתרום לצמיחה כלכלית – אקדמאית – מחקרית – יצירתית ?
 - > מי יתגייס וישרת בצה"ל ובשירות הלאומי/אזרחי ? מה יהיה גודלו של הצבא הסדיר ? מי וכמה ישרתו במילואים ?
 - > באם לא ניתן יהיה לגרום לחרדים והערבים (גברים ונשים), מבעוד מועד, להשתלב כנדרש בכוח העבודה בישראל, הכלכלה והחברה בישראל תפגע.
- **מי מיועד להיות כאן בשנת 2034 - ילדינו, נכדינו, נינינו. לדאוג להם צריך כבר עכשיו**

(ב) המערכת החינוכית : מהי המערכת החינוכית בישראל כיום -

- בישראל מערכת חינוך מסובכת. לכאורה צריכים הדברים להיות פשוטים. יש – גני ילדים, חינוך יסודי, חטיבות-ביניים, וחטיבות עליונות. בנתוני שנת תשע"ג (2013) מדובר ב-1,600 אלף תלמידים, ב-4,502 מוסדות חינוך ב-62,962 כיתות (ממוצע ארצי – 25 תלמיד בכיתה. אך לא משקף מצב אחיד בכלל המוסדות).
- בפועל, במשרד החינוך, מדובר במסגרות ארגוניות – לימודיות שונות :
 - "מוסדות החינוך הרשמי" או – חינוך ממלכתי רגיל / דתי.
 - מוסדות החינוך המוכר, שאיננו רשמי" או – מערך החינוך התורני ; מרכז החינוך העצמאי ; חינוך מוכר שאיננו רשמי.
 - "מוסדות פטור" או – תלמודי – תורה (מכיתה ט', הבנים
 - לומדים "בישיבות קטנות", הבנות בסמינרים).
 - מערך החינוך הלא יהודי (חינוך רשמי מוכר).

מהיכן נובע השוני הארגוני – לימודי ?

בראייה העקרונית, המדינה מעוניינת שכל התלמידים ילמדו לפי "תכנית ליבה", שהגדרתה :
"המכנה המשותף המורכב מהתכנים, המיומנויות ומהערכים המחייבים את כל הלומדים במערכת החינוך בישראל.
המקצועות הנלמדים בתכנית זו הם הבסיס המחייב בכל מערכת החינוך. על ביה"ס להכריע מה להוסיף על ההיקף המחייב ובאיזה תוקף".
תכנית הליבה נחשבת כתכנית חיונית ברמה הלאומית והאישית.
במדינה קיים "חוק חינוך ממלכתי" (מ-1953). כאשר תכנית הליבה פורסמה ע"י משרד החינוך במרץ 2000.
מימוש התכנית מהווה תנאי מוקדם לקבלת מימון ממשלתי למוסד החינוכי.

לכאורה הדברים ברורים. המדינה קבעה מה נכון וחיוני ללמוד. אך למדינה יש בעיות עם החינוך התורני – דתי – חרדי (למעשה מערכת חינוך סקטורלית – מפלגתית. לחרדים ולש"ס יש מערכות חינוך משלהם. למפלגה יש בתי-ספר!).
לכן המדינה נאלצת לתת "הנחות" לימודיות באשר לתכנית הליבה. להם מותר ללמוד רק חלק מתכנית הליבה, ומימון הממשלה הוא בהתאם. בחלק "ממוסדות החינוך המוכר, שאיננו רשמי" – מקבלים רק 75% ו- "למוסדות הפטור" רק 55% מהתקציב הניתן למערך החינוכי הרשמי.

כיום ישנם כ- 83 אלף תלמידים שאינם לומדים את תכנית הליבה במלואה. בעיה מרכזית במערכות אלה – אין למשרד- החינוך בקרה ושליטה אמיתית מה באמת מלמדים במוסדות אלה מתכנית הליבה, מי מלמד ומהי הרמה.

ניתן להציג את לימודי הליבה, לבחינה כבעיה עקרונית, בשתי גישות :

- א. מאחר וישנם מוסדות חינוך שלמעשה אינם מעוניינים ללמד את תכנית-הליבה, אך בגלל האפשרות לקבל נתח מהתקציב הממשלתי (75% / 55%), מוכנים להצהיר כי יעבירו בלימודיהם חלק מתכנית הליבה. הממשלה, מתוך הכרה כי מוטב שיעבירו חלק מתכנית הליבה במקום "לא כלום", – מוכנה לתת מימון ממשלתי. גם כאשר, מהעדר בקרה ופיקוח מלאים על מוסדות חינוך אלה, לא ברור מה מלמדים, באיזה היקף ורמה.
- ב. קיימת קביעה עקרונית – תכנית הליבה באה להכין תלמיד לקראת היותו בוגר – אזרח מועיל במדינה, המתערה בכוח העבודה ובחיי הקהילה, מקבל זכויותיו ונותן חובותיו כאזרח המדינה. לכן המדינה מתקצבת עלות הלימודים במלואם. אך איננה חושבת שיהיה זה נכון לתקצב את אלה שאינם מוכנים ללמוד את תכנית הליבה במלואה. כי המציאות מציגה עובדה ברורה, ממערכות חינוך אלה לא יוצאים אזרחים מהשורה, התורמים למדינה ולקהילה. מאחר וזו מדינה דמוקרטית, יכולים אזרחים להחליט שאינם רוצים בתכנית-הליבה, יקבלו הפטור על כך, אך גם לא יקבלו תקציב מהמדינה. האם חוק "חינוך ממלכתי" – חובה ? ומי אחראי לקבוע תכנית הלימודים ולוודא ביצועה?

משמעויות עיקריות (כולל בשילוב המשמעויות הדמוגרפיות) :

- במידה ומערך החינוך ימשיך להתנהל בדומה להתנהלות של היום, אזי בשנת 2034 (וקרוב לוודאי שזה יקרה כבר קודם), תעמוד המדינה בפני משבר חברתי – כלכלי חסר תקנה.
- כוח התעסוקה לא יוכל להעמיד את הנדרש למשק הכלכלי, לא בהיקף ולא ברמה. כל תחומי – הטכנולוגיה, המחקר והפיתוח, האקדמיה, תעשיית ה-High Tec, מפעלי הייצור והייצוא, – יסבלו מהעדר כוח אדם מקצועי.
- ניתן להניח כי הצמיחה הכלכלית תהיה שלילית. יחסרו השקעות מבחון. המעמד הכלכלי הבינ"ל של ישראל יפגע.
- לא ברור מה יהיה המצב והמעמד של מערכות הביטחון. האם ניתן יהיה לספק את הנדרש מבחינת כמות ורמת כוח-אדם והתקציב הנדרש ?
- במידה והמגזר הערבי, יהיה הראשון להבין את השינוי הדמוגרפי המתחולל בישראל, מוקדם מהאחרים, ויצא לעבודה בשיעור גדול יותר מהקיים כיום (גברים ונשים כאחד). המהפך הכלכלי- חברתי יהיה עמוק יותר ובעל השלכות חמורות למדינה.
- מותר להניח כי רבדים מסוימים באוכלוסייה היהודית, מהמעמד הגבוה, מהאקדמיה, ממפעלי ה-high tec, ומהמעמד הביניים, יימצאו במאבק פנימי האם להישאר או להגר ?

(ג) "השירות לכול" :

רקע תמציתי –

הטענה המרכזית, אין שוויון בנטל השירות הצבאי/הלאומי – האזרחי. בזמנו, בן-גוריון קבע מכסה של 500 בני ישיבות שישוחררו משירות כדי להמשיך ללמוד, בהגדרה "תורתם אומנותם". מאז הנושא איבד בקרה ושליטה. בשנת 1991, במסגרת עבודה שהוטלה עלי ("הניצול המיטבי של כוח האדם בצה"ל"), כללה העבודה את נושא "השירות הלאומי-האזרחי" וכן הצעת חוק "השירות לכול". רבין, שהיה אז שרהב"ט, אישר את התכנית הכללית על כוח-האדם אך באשר לשירות הלאומי והחוק של "השירות-לכול" ביקש לא להציגם אז בכנסת, כי המצב הפוליטי – הקואליציוני לא יאפשר ליישם.

ביולי 2002 אישרה הכנסת את חוק טל. ביולי 2005 אישרה הממשלה כי חוק טל נכשל. ובמאי 2006 פסק בג"צ כי החוק פוגע באופן לא מידתי בכבוד האדם של המשרתים בצה"ל ובזכותם לשוויון. בפברואר 2012 פסק בג"צ כי חוק טל איננו חוקתי מעבר ל- 1 אוגוסט 2012. ובהמשך לא קרה דבר.

מהו החוק הנדרש – "השירות לכול"

- א. חוק יסוד – "השירות לכול", מגדיר הצורך בשירות של כל אזרחי ישראל לשרת בהתאם לצרכי המדינה.
- ב. "השירות לכול", מחייב כל אזרח לשרת באחד משני המסלולים:
 - * שירות ביטחוני; או, -
 - * שירות לאומי/אזרחי.
- ג. המיון לשירות ייעשה ע"י מערך הגיוס של צה"ל.
- הקביעה מי ישרת באיזה מסלול, ומהו אורך השירות - יקבעו בתקנות; העדיפות תינתן לשירות הביטחוני.
- החוק יאפשר פטור משרות וכן שינויים אפשריים במתן הפטור לפי צרכי המדינה.
- ד. "השירות הביטחוני" יהווה השירות הנחוג כיום בצה"ל.
- ה. השירות "הלאומי" יכלול השירות בגופים: פיקוד העורף / הג"א; משטרת ישראל (כולל מג"ב ומשא"ז); שירותי-החירום השונים (מד"א, כיבוי-אש).
- ו. השירות "האזרחי" יכלול השירות כסיוע לאוכלוסייה ומוסדותיה הרשמיים. ברשויות ובתחומים הבאים:
 - הבריאות; הסעד; הרשויות המקומיות; מל"ח; החינוך; הביטחון והאבטחה (יישובים, מוסדות, משמר אזרחי); העלייה; הגנת הסביבה; השיקום; ועוד.
- ז. השירות ייחל בגיל 18. משך הגיוס ייקבע כאמור בתקנות, בהתאם למסלול השירות. קבלה לשירות בגילים מעל ל- 18 תקבע בתקנות, לפי הצורך.

המיוחד בהצעת החוק כנ"ל :

התקנות (שלא פורטו), מהוות הבעיה המרכזית לנוגעים בדבר. הנושא הינו פוליטי – מפלגתי – חברתי. השאלות – מי וכמה יקבלו פטור משירות, מהו מקום השרות, מהו משך השירות, מהו גיל השירות וכדו'. כל אלה הינם נושאים רגישים.

החוק בניסוחו כנ"ל, מאחר ואיננו מפרט את התקנות עצמן, יכול לשמש מכנה משותף ובסיס מוסכם לכל הנוגעים בדבר. הוא מאפשר גמישות רבה למחוקק, להתאים הפרטים – התקנות לפי צרכי המדינה, ומצד שני מאפשר לנוגעים בדבר להציע ולדון באותם פרטים בתקנון הנוגע לעניינם. והממשלה – הכנסת יצטרכו לסכם ולקבוע.

נתוני שירות

פוטנציאל גיוס החובה לצה"ל (גברים ונשים, כולל המגזרים החרדי והערבי) הינו קרוב ל- 120 אלף לשנה. מהם מתגייסים כ- 53%. מתוך הפוטנציאל לשירות – לאומי/אזרחי שהינו כ- 60 אלף, מתנדבים רק כ- 15 אלף.

מתוך סה"כ חייבי גיוס, גברים (בשנת 2011), לא התגייסו ומקבלים פטור כ- 25%. מתוכם כ- 13% "תורתם אומנותם" (בשנת 2014 הפטור לחרדים יגיע ל- 13.4%).

באשר לנשים, לא מתגייסות כ- 41%. מתוכן מצהירות – דת כ- 34.5% ! (תופעה שלילית שאיננה מטופלת כנדרש).

חרדים השווים כיום במעמד "תורתם אומנותם" מונים כ- 60 אלף. מתוכם בגילאי 18-22 כ- 53%, בגילאי 22-26 כ- 36%, ובגילאי 26-28 כ- 11%. מקבלי הפטור גדל משנה לשנה (ב- 1992 האחוז היה 4.9%, ב- 2014 האחוז היה 13.4%).

מערך החינוך החרדי כולל: - "ישיבות הסדר" (משרתים חלקית בשירות הסדיר בצה"ל); - "ישיבות וכוללים" מוכרים (כ- אלף תלמידים. מוכרים ע"י שרהב"ט). פטור משירות. בצה"ל תכניות ייחודיות עבור החרדים. שח"ר (שילוב חרדים – גברים, בנח"ל חרדי – נצח-ישראל". מגיל 18).

שח"ר – מסלול טכנולוגי/תוכנות (באמ"ן, באכ"א, בח"א, באגף הלוגיסטיקה).
סה"כ משרתים בצה"ל: במסלול ישיבות ההסדר כ- 1,500 איש, בתכניות הייחודיות כנ"ל כ- 1,000 איש.

חרדים - הגיוס האפשרי לצה"ל

במציאות שנוצרה במהלך עשרות שנים, לא ניתן לפתור ולשקם במהלך אחד או בשנה אחת. השינוי הנדרש ויישומו מחייב אורך-רוח, שיתוף פעולה עם מגזרים שונים, התמדה ונחרצות ביצוע, בתכניות רב-שנתיות, המאפשרות גמישות ביצוע. צה"ל מותנה בפעילותו בקיום החוק "השירות לכול" ובמדיניות שתקבע ע"י הדרג המדיני – פוליטי. נדרשת ממשלה שתצליח ל"השתלט" על או להימנע מקיום מפלגות דתיות-חרדיות בקואליציה הממשלתית. צריך יהיה לקבוע את היקף הפטור מגיוס (מספר קבוע שיבחן מדי 4-5 שנים). להגיע למספר זה במדרג יורד, במהלך של מספר שנים. כל השאר, שלא קבלו פטור – יגויסו (עצם הקביעה מי מקבל הפטור ומי מחליט על כך, תהווה בעיה).

מאחר וקיימים כיום כ- 60 אלף בעלי פטור בגילים 18-28, אין צורך בגיוס שירותי של כולם. אלה בגילאי 22-28 יקראו למיון ובחינה, - מי מבינם מוכן לשרת בצה"ל או בשירות לאומי/אזרחי, אלה יגויסו. כל השאר ישוחררו ויקבלו פטור קבוע. גילאי 22-20 יקראו אף הם למיון ובחינה, וכל מי שניתן לגייס לשירות הלאומי – האזרחי, יגויס וכל השאר יימצאו במאגר רזרבי, המיועד בעתיד לקבל פטור.

גילאי 18-19 יקראו למיון, בחינה ולגיוס כבר בשנת 2013. משנת 2014 והילך, יגויס מחזור גילאי 18 בלבד.

צה"ל יכין תכניות גיוס רב-שנתיות לגיוס כל מחזור שנתי, בהיקף עולה מדי שנה, בהתאמה ליכולת הארגונית ויכולת ההכשרה המקצועית. אפשרויות הגיוס בתכניות השונות:

- גיוס ליחידות החרדיות בצה"ל, סדיר, - הוספת גדודי נח"ל, גדודי חי"ר בחטיבות הסדירות;
 - גיוס מוגבר למערך הטכני –לוגיסטי בח"א, ח"י, באגף הלוגיסטי.
 - גיוס למערכי "תומכי לחימה" (אפשרות הקמת יחידות בסדיר והמשך אף במערך המילואים).
 - **גיוס למערך פיקוד העורף**. המערך העשוי להיות המגייס העיקרי של החרדים. כולל של הקמת יחידות – משנה בסדיר והמשך שירות במילואים.
 - גיוס לשירות לאומי במשטרת-ישראל, למערך מל"ח, לשירותי החירום השונים (מד"א, כיבוי-אש).
 - הפנייה ותאום הגיוס לשירות – האזרחי.
- בכל התכניות – שילוב הכשרות מקצועיות לדרגי פיקוד (עם תגמול כספי); קיום קורסים מקצועיים-אזרחיים כבסיס לקראת העבודה בשוק האזרחי.

לרבים, הפרטים על האתגרים "כלפי פנים" פחות ידועים. לכן היה חשוב שהסקירה על כך תהיה מפורטת ותבטא נכונה את המשמעויות של אתגרים אלה למדינה. **להערכת אתגרים אלה עלולים להיות סיכון קיומי. ההתמודדות והמענה לאתגרים אלה – תלויים רק בנו!**

הבחינה והניתוח של שלושת הנושאים העיקריים: הצד הדמוגרפי, מערך החינוך כיום, ו"השרות לכול" מציגים בבירור הקשר הקיים ביניהם. אין ספק המענה לנושא (העובדתי) הדמוגרפי הינו בשינויים הנדרשים במערך החינוך ובשירות לכול, שעלינו לבצע. מדובר בשינויים שייקחו זמן, בקצב איטי והשפעתם במציאות תיווצר לאורך שנים. אך השינויים חייבים להתבצע כי זו התפתחות קריטית וקיומית לישראל.

מה נכון לעשות (עיקרי דברים - כותרות):

- בחינוך – הכנת תכנית רב-שנתית (8-10 שנים) שמטרתה להגיע למערכת חינוך ממלכתית שתאפשר השינויים הנדרשים כדי להתמודד עם נתוני הדמוגרפיה בטווח הארוך.
- * כל מערכות החינוך יהיו "חינוך ממלכתי" (יכול לכלול חינוך רגיל/דתי/חרדי/ערבי). החינוך הרשמי היחידי. מתוקצב ע"י המדינה.
- * **"תכנית הליבה" במלואה – חובה בכל מוסדות החינוך הממלכתי. כל ביה"ס יוכל לקבוע שעות ונושאי לימוד נוספים.**
- הפיקוח והבקרה על נושאי הלימוד, רמת המורים וקיום לימודי הליבה במלואם, תחול על משרד החינוך.
- * **כל ביה"ס שלא יהיה שייך למערך החינוך הממלכתי, לא יתוקצב ע"י המדינה.**
- יוקמו /יורחבו בתי-ספר מקצועיים / תיכוניים (השלמות למקצועות נדרשים – במתן שירותים טכניים ואחרים, למפעלים, לעסקים, לאוכלוסייה).

• **"שירות לכול" –**

- חקיקת החוק "השירות לכול".
- קביעת מכסת הפטור משירות.
- מיון ובחינת כלל מקבלי הפטור (כ- 60 אלף). גיוס את אלה שניתן יהיה.

- גיוס מתוך גילאי 18-19 בשנת 2013 , וגיוס מתוך גילאי 18 בשנת 2014.
- הגברת היקף הגיוס של גילאי 18 , במהלך של עד 8-10 שנים , עד הגעת להיקף הנדרש.
- תכנית גיוס רב-שנתית לצה"ל (חי"ר / טכנולוגי / טכני), לפקע"ר , לשירותי החירום השונים.
- הפנייה ותאום הגיוס לשירות הלאומי – האזרחי.
- שילוב הכשרות מקצועיות וקורסים מקצועיים –אזרחיים.
- תכנית גיוס רב-שנתית, למגזר הערבי, בשירות הלאומי-אזרחי .

• העלייה לישראל (הנושא לא פורט לעיל)

יהודים רבים מצויים בתפוצות. קהילות רבות מקיימות חיי חברה יהודיים ושומרים על קשר עם ישראל. המצב כיום בעולם , עשוי לעורר גלי עלייה לישראל. בחלק ממדינות אירופה (במיוחד בצרפת, גרמניה, אנגליה, חלק מהסקנדינביות) -המצב הכלכלי, המצב חברתי, האווירה – אירועים אנטישמיים, קיום אוכלוסייה מוסלמית הולכת וגדלה - עשויים להקל על עבודת ההסברה, בתוספת הכנת תנאים לשילוב בעבודה, בדיור, בלימודים - יקלו על הקליטה ויהוו תמריץ לעלייה. הקהילות היהודיות ברוסיה ובארה"ב (כולל החזרת ישראלים השוהים שם), עדיין מהוות מאגר חשוב ואפשרי לעלייה לישראל. יש לעשות כל מאמץ אפשרי, כולל תקציבי, כדי לטפל בנושא ביעילות ובתאום של הגורמים הפועלים בנושא. עלייה של מאות אלפי יהודים במהלך השנים הקרובות, יכול להביא לשינוי משמעותי במאזן הדמוגרפי, בטווח הקצר והארוך.

הרצל שפיר
20 ינואר 2013

* * * *

להלן מכתב הרמטכ"ל (בני גנץ) לאלוף ה.שפיר, המודה על קבלת המסמך: "בואו נתעורר ונתחיל לפעול" -

ו. "השירות לכול" - קביעה ויישום

מאי 2012

הרצל שפיר

"השירות לכול" – קביעה ויישום

מבוא

* מאז תקופת בן-גוריון, בה נקבעה מכסה של 500 בני-ישיבות שישוחררו משירות סדיר בצה"ל, כדי להמשיך בלימוד-תורה, בהגדרה של "תורתם אומנותם", הנושא איבד שליטה. ובשנת 1999 גדל מספר השוהים בהסדר ל-30 אלף בני-ישיבות.

* בשנת 1991, במסגרת עבודה שהוטלה עלי בנושא: "הניצול המיטבי של כוח-האדם בצה"ל", הוכן גם פרק הדן ב- "שירות הלאומי/אזרחי", כולל הצעה לחוק "השירות לכול".
יצחק רבין אישר העבודה בכללותה אך באשר לנושא "השירות הלאומי" ביקש לא לטפל בה עתה, כי מבחינה פוליטית אין באפשרותו ליישמה.

* ב-1999 בג"צ קבע כי אין בסמכות שרהב"ט לקבוע פטור גורף לבני-הישיבות. וב-אוג' 1999 הוקמה וועדת-טל לטפל בנושא. חוק טל אושר בכנסת ביולי 2002. חוק טל קבע כי אין כוונה למנוע מבני-הישיבות את המשך לימודיהם. קבע כי בני-הישיבות יקבלו פטור אוטומטי משירות מגיל 18 עד 22 שנה ואז יצאו ל"שנת-הכרעה" או לשירות אזרחי/צבאי-חרדי או לעבודה, הבחירה בידיהם.

* ביולי 2005 הודתה הממשלה בעתירה לבג"צ כי חוק טל למעשה נכשל ובמאי 2006 פסק בג"צ כי החוק פוגע באופן לא מידתי בכבוד האדם של המשרתים בצה"ל ובזכותם לשוויון.
הכנסת האריכה את חוק טל בפעם שנייה ב- פבר' 2007 לחמש שנים.

* בשנת 2010 הגיע מספר השוהים בהסדר לקרוב ל-63 אלף בני-ישיבות.
בפבר' 2012 פסק בג"צ (בהמשך לפסיקה מ-מאי 2006) כי חוק טל איננו חוקתי ואין להפעילו מעבר ל-1 אוג' 2012.

א. העובדות העיקריות:

- * שירות בני-הישיבות, מאז תקופת ב.ג. ועד היום לא טופל כראוי. ניתן לומר בוודאות שהסיבה העיקרית לכך היא פוליטית - הרכבי קואליציות ממשלתיות עם הדתיים, שמנעו שינוי במצב.
- * במהלך עשרות שנים גדל מספר בני-הישיבות שקבלו פטור משירות עד כ-70 אלף?
- * חוק טל נכשל. המטרות שהוצבו - לא הושגו. עד 1 אוג' 2012 יש לחוקק חוק אחר.
- * **המצב הנוכחי**, הן מבחינה לאומית-פוליטית והן מהבחינה הפנימית חברתית של צדק ושוויון חברתי, מחייב שינוי יסודי - עקרוני.

ב. המסקנות העיקריות:

- * מתחייב חוק המסדיר את "השירות לכול", אשר יכלול את כול אזרחי ישראל (ולא חוק המטפל במגזר מסוים).
- * החוק חייב בניסוחו לקבוע, בצורה חד-משמעית, את החובה של כל אזרח, לשרת בצה"ל או בשירות לאומי/אזרחי. יחד עם זאת החוק צריך לאפשר גמישות ביישומו בהתאם לצרכי המדינה והמציאות החברתית - פוליטית.
- * מציאות הנוצרת במהלך עשרות שנים לא ניתן לפתור בצעד אחד או בשנה אחת. היישום מחייב אורך-רוח, שיתוף-פעולה עם המגזרים השונים, ויכולת להציב אפשרויות יישום שונות.

(חוק - יסוד "שירות לכול", כפי שהוצע בשנת 1991 לשרהב"ט - יצחק רבין, מהווה בסיס עקרוני להכנת החוק. רבין הסכים עקרונית עם החוק, אך ביקש לא להציגו בכנסת [ועדת חוץ וביטחון] כי אין באפשרותו, בממשלה הנוכחית, לבצע וליישם החוק.)

הסבר על - חוק יסוד : "השירות לכול"

- א. **חוק יסוד – "השירות לכול"**, מגדיר הצורך בשירות של כל אזרחי ישראל לשרת בהתאם לצרכי המדינה.
- ב. "השירות לכול", מחייב כל אזרח לשרת באחד משני המסלולים:
- * שירות ביטחוני; או,
 - * שירות לאומי/אזרחי.
- ג. הקביעה מי ישרת באיזה מסלול, – תיקבע **בתקנות**; העדיפות תינתן לשירות הביטחוני.
- ד. החוק יאפשר פטור משירות וכן שינויים אפשריים במתן הפטור לפי צרכי המדינה.
- ה. "השירות הביטחוני" יהווה השירות הנהוג כיום בצה"ל.
- ה. השירות "הלאומי/האזרחי" יוכל לכלול/לסייע לגורמים – בתפקידים – במטלות הבאות: (הפירוט בהמשך).

[חשוב להסביר את המשמעויות של האמור לעיל:

- * אמירה חד-משמעית כי החוק מחייב כל אזרח לשרת את המדינה לפי צרכיה.
- * השירות יכול להיות שירות ביטחוני (לה ינתן עדיפות בשירות) או שירות לאומי/אזרחי.
- * מתקיימת גמישות ליישום החוק בהתאם לצרכי המדינה ואפשרויות ביצועה בשטח.
- * הגמישות מתבטאת ביכולת מערכת הביטחון- לקבוע ולשנות, לפי הצרכים ואפשרויות הביצוע - -- היכן יבוצע השירות .
- היקף הפטור ו/או היקף הגיוס.
- משך הגיוס במסלולים השונים.
- קצב והיקף גיוס החרדים ובני המיעוטים.
- יכולת ביצוע באפשרויות שונות, הן בתחום הביטחוני (הרחבת גיוס החרדים, במסגרות הקיימות כבר עברון, ובהקמת מסגרות חדשות) ובעיקר בתחום השירות הלאומי/אזרחי, תוך התאמה למציאות בשטח. (והעיקר – מבלי לפגוע ולערער את חוק-היסוד לשרת).]

(המשך סעיף ה' לעיל, תפקידים ומטלות בשירות הלאומי/אזרחי :)

- * צרכי פקע"ר/הג"א (סדיר ומילואים) ומל"ח (המשק לשעת חירום);
- * משטרת ישראל (כולל מג"ב ומשא"ז);
- * שירותי-החירום השונים (בדגש : מד"א ומערך כיבוי-האש);
- * סיוע לאוכלוסייה האזרחית ומוסדותיה, -
- בתחום הבריאות (בתי-חולים; שירותים גריאטריים);
- בתחום הסעד (סיוע לקשיש; ארגוני סעד שונים);
- בתחום הרשויות המקומיות ועיריות הפיתוח (מתנס"ים; טיפול בנוער/ קשישים; תפקידי הג"א/משא"ז/מל"ח);
- בתחום החינוך (סיוע למורים וגננות; סיוע לתלמידים – הורים ; משמרות- זה"ב);
- בתחום הביטחון והאבטחה (סיוע ביישובי ספר; אבטחת בתי ספר/גנים; סיוע ל-מ.י. – מג"ב / משמר אזרחי / תנועה).
- בתחום העלייה (סיוע בקליטה וטיפול בעולים וילדיהם);
- בתחום הסביבה (סיוע לארגוני "הגנת הטבע" / "הגנים הלאומיים" / "איכות הסביבה" וכד');
- בתחום השיקום (סיוע לנכים; עיוורים; גמילה מסמים ועוד).

[חשוב להסביר את המשמעויות של האמור לעיל:

- * **השירות הלאומי/אזרחי** יכול להציע מרחב עשיר של תפקידים ומטלות בשירות הציבור.
- ניתן לערוך סיווג נוסף, בהבחנה בין "שירות לאומי" ל"שירות אזרחי".**
- * בסיווג של **שירות לאומי** ניתן להכיל את השירות בפקע"ר, מל"ח, משטרת ישראל ושירותי החירום השונים, בעוד **השירות האזרחי** יכלול את תחומי הסיוע לאוכלוסייה האזרחית ומוסדותיה השונים בשירות לאזרח (כפי שפורט לעיל).]

- * **השירות האזרחי** (בסיווג כנ"ל) , באופיו יוצר מספר בעיות ביצוע -
- לרוב , קושי במעקב ובפיקוח על בעל התפקיד עליו הוטל השירות.
 - מי יהיה אחראי על ההפעלה בפועל בשטח ?
- ** מערכת הביטחון יכולה , לאחר המיון , להקצות את כוח-האדם . אך אין לה האפשרות להציב כוח האדם לתפקיד בשטח. אין לה האפשרות לעקוב ולפקח. זאת יכולה לעשות רק הרשות – הגוף אליו הוצב כוח-האדם (כמו – משרדי הממשלה השונים והגופים האחרים).
- ** הדבר יחייב מערך מיוחד של דיווח ובקרה , תאום ושת"פ בין הגורם המקצה לגורם המקבל את כוח-האדם.
- יש להניח כי הגופים המקבלים את כוח-האדם לשירות אזרחי יבקשו לנצלם , לעתים , גם על חשבון אי-גיוס בתקן קיים לתפקיד נתון. הדבר יביא לעימות עם וועדי-עובדים ואחרים.
 - קשה להניח כי משך השירות האזרחי יוכל להיות זהה למשך השירות הביטחוני. צריך יהיה למצוא תמריצים שונים כדי להאריך השירות (קורסים מקצועיים – אזרחיים , תגמולים כספיים וכדו').
- למרות האמור לעיל , אין ספק שיש אלפי תפקידים בשירות האזרחי , שמגויסי שירות זה - יוכלו לתרום רבות לקהילה ואף למגויסים עצמם.
- השירות האזרחי יתאים לערבים , לנשים , לחרדים (רק באותם תפקידים ומקומות בהם קיימים התנאים הנדרשים) , ולמי שלא גויס לשירות ביטחוני או שירות לאומי.
- * **השירות הלאומי** (בסיווג כנ"ל) , יוצר מספר אפשרויות חיוביות , במיוחד ע"י השירות בפקע"ר.
- ניתן לבסס תוך 7-10 שנים , חלקים נכבדים של מערך פקע"ר בעיקר על כוח-אדם חרדי וכלא שיופנו לשירות במסגרת השירות-הלאומי.
 - הדבר יחייב גיוס שנתי ; הכשרה , אמון ותרגול ; ניתן לביצוע בלו"ז סביר , תוך גמישות בביצוע.
 - המפקדות והשלד הפיקודי יכול להמשיך להתבסס על מערך הקבע והסדיר.
 - ניתן יהיה להקים גם יחידות מילואים עם החרדים . להזין תגבורות משרות הסדיר. ולבסס על כחמש שנות שירות במילואים (הצבה ביח' המילואים ; שמירת כושר מקצועי ומוכנות).
 - ניתן יהיה לבצע הכשרות מקצועיות , כולל לתפקידי פיקוד בד"א . ניתן יהיה לתגמל בקיום קורסים מקצועיים אזרחיים.
 - יחסית קל יהיה לארגן ולקיים התנאים הנדרשים לחרדים , במסגרות קבועות ובמחנות מוגדרים.
 - חרדים בודדים , בני מיעוטים (כאלה שיסכימו) , ניתן יהיה לשלב בשירות של מ.י. , מל"ח ושירותי החירום השונים.
 - יש לבחון האפשרות להקמת יחידות מיוחדות של פקע"ר , **מבוססות על בני-המיעוטים** , שישרתו ויוצבו במגזר הערבי (ב"משולש" , בגליל ובדרום).

"השירות לכול" - היישום

1. **היישום יותנה ביכולת התכנון והביצוע של הנושאים הבאים :**
 - א. ניסוח החוק "השירות לכול" . הסכמה וחקיקה בזמן נתון (לפני ה- 1 אוגוסט 2010).
 - ב. תכנון , תאום וביצוע של כל הגופים העוסקים ביישום "השירות האזרחי".
 - ג. תכנון והצגת האפשרויות השונות ליישום "השירות- הלאומי".
 - ד. המשמעות העיקריות – **הקביעות המעשיות** (היקף הפטור / הגיוס) ביישום "השירות לכול".
 - ה. הסכמה חברתית רחבה וסיכום תכנית היישום של החוק.
2. **ניסוח החוק "השירות לכול" . הסכמה וחקיקה בזמן :**

* המטרה שהחוק יחוקק עד ה- 1 אוגוסט 2012. בהתבסס על החוק המוצע לעיל.

* יש להניח כי יהיה קושי לחוקק החוק כאשר הנתונים העיקריים (המשמעות – הקביעות, המפרטות מעשית את יישום החוק, (כאמור בסעיף 1. ב'ד' לעיל) – עדיין חסרים. וצריך יהיה להמתין עד הגעה להסכמות פוליטיות ואחרות כדי לסיים תכנונם.

- * תהיינה מפלגות וגורמים פוליטיים אשר יגישו הצעות משלהם על ניסוח החוק. הצעות שטרם נבדקו ע"י מערכת הביטחון/צה"ל. ונכון יהיה לבדקן רק לאחר שצה"ל יכין את יכולות ביצועיו.
- * במקרה של לחץ זמן בחקיקה, ניתן לחוקק את עיקרי ומהות החוק (ללא הפרטים המעשיים, בשלב זה), כמו לדוגמה להלן:
- חוק יסוד – "השרות לכול",** מגדיר הצורך בשרות של כל אזרחי ישראל לשרת בהתאם לצרכי המדינה. "השרות לכל", מחייב כל אזרח במדינה לשרת באחד משני המסלולים:
- * שירות ביטחוני; או,
 - * שירות לאומי/אזרחי.
- הקביעה מי ישרת באיזה מסלול, היקף הגיוס, משך הגיוס ותנאיו, מי יקבל פטור משרות, כל אלה יקבעו **בתקנות, לפי צרכי המדינה**.
- המיוחד בחוק קצר, תמציתי ומהותי זה, שהנו מגדיר שכל אזרח חייב בשירות ביטחוני או לאומי/אזרחי מבלי לפרט כיצד זה מבוצע וזאת יפורט **בתקנות** שיפורסמו בנפרד.
- הדבר מאפשר הסכמה עקרונית ראשונית לקיום החוק, כאשר על **התקנות** – יקום עוד דיון המחייב הסכמות.
- * במידה ומעשית יסתבר כי החוק המלא והמפורט לא יוכן בזמן, תצטרך הממשלה להחליט -
- חוק טל אכן בטל.
 - אפשרות לקבל את החוק הקצר כאמור לעיל, המהותי, אך ללא הפרטים המעשיים (צריך להכין תקנות. או החוק הקצר יורחב – ישונה בהתאם), **או -**
 - להחליט ולהכריז כי בכוונת הממשלה לחוקק את החוק "השרות לכול", במהלך השנה, ובכוונתה לבצעו החל עוד בשנת 2012.

3. מסלולי השירות:

- א. בהנחה שחוק "השרות לכול" יחוקק (במלואו או בעיקריו, או בהחלטת ממשלה לפעול על בסיס), צה"ל צריך יהיה לבחון ולתכנן האפשרויות השונות ליישום, גם בהתאמה לקביעות פוליטיות.
 - ב. השירות במסלול הביטחוני / צה"ל יבוצע כנהוג היום, כולל תוספת כוח-אדם כתוצאה מהרחבת אפשרות הגיוס ע"פ החוק החדש (ועל בסיס המיון הצה"לי).
 - ג. הגיוס לפי החוק, לשירות-האזרחי והשירות הלאומי, יתבסס על הנחות המוצא הבאות:
- * כל חייבי הגיוס ימוינו וייבחנו ע"י המערכת הצה"לית.
 - * הגיוס יחייב את שנתון גיל 18 (אצל החרדים ניתן לשקול גיוס גם של בני 19, רק לשנת 12).
 - * צה"ל לא יקבע היקף הפטור מגיוס, אלא יקבע יכולת הגיוס, מדי שנה, בצורה מדורגת. (אפשר שצה"ל יוכל להציג סה"כ – יכולת גיוס, בתכנון רב-שנתי, ממנו ניתן יהיה לגזור את הפטור- התוצאה המעשית. כן אפשר שמבחינה פוליטית יהיו כאלה שיבקשו לקבוע מראש מספר קבוע- מוחלט של מקבלי הפטור מהשירות לבני-הישיבות, גם באם יבוצע במהלך מספר שנים).
 - * הכוונה שגיוס ראשוני ייעשה כבר בשנת 2012.
 - * היקף הגיוסים ומועדם יתבסס בעקרון על תכנון הגופים הקולטים ומציבים את כוח-האדם לתפקידים השונים (ראה עוד להלן), תוך תאום עם צה"ל ומשרדים אחרים בהתאם.
 - הבסיס העיקרי לתכנון:
 - סה"כ יכולת הקליטה וההצבה של כוח-האדם המגויס בתפקידים מוגדרים. כבסיס תכנוני רב-שנתי.
 - יכולת הגיוס והקליטה בשנת 2012.
 - תכנון הגיוס והקליטה במהלך השנים, בצורה מדורגת, בהתאמה ליכולות הגוף המגייס.

4. השרות – האזרחי היישום:

- א. הגופים אשר יצטרכו לטפל ביישום השירות-האזרחי, הנם:
- * משרד הבריאות (בתי-חולים; שירותי בריאות; מוסדות ריפוי – שיקום).
 - * משרד הרווחה (תחומי הסעד; מוסדות רווחה; טיפול באוכלוסייה).
 - * משרד החינוך (סיוע בבתי-ספר וגנים; משמרות זה"ב; מוסדות חינוך שונים).
 - * משרד הפנים (רשויות – מקומיות; טיפול בנזיר / קשישים; מוסדות מקומיים / הג"א / משא"ז).
 - * משרד הגנת הסביבה (סיוע כללי בשטח; ברשות הטבע והגנים).
 - * המשרד לקליטת עליה (סיוע לעולים ולתושבים חוזרים; אולפנים; חוגים; ליווי; עברית – שפות).

- ב. כל אחד מהגופים לעיל, צריך לבחון, לתכנן ולהציג:
- * סה"כ משרות – תפקידים אשר המשרד יכול להציע, לקלוט ולהפעיל למשרתי השירות-האזרחי.
 - * פירוט כל תפקיד מוצע (מקום השירות, התפקיד, מאפייני התפקיד, צורת העסקה, תנאי העסקה [מים-שעות; לינה-שהייה; מזון; גורם מנחה; סידורים מיוחדים], הכנה/הכשרה נדרשת, משך שירות אפשרי, תגמולים ותמריצים אפשריים, צורת הפיקוח – הבקרה והדיווח).
 - * האם סה"כ התפקידים האפשריים להפעלה ע"י המשרד, ניתנים להפעלה מיד בשנה הראשונה, או ניתן או צריך להתבצע בהדרגה, במהלך מספר שנים. פירוט אפשרויות הביצוע.
 - * העדפה של מועדי גיוס, במהלך השנה, והיקף המגויסים בכל מועד.
 - * אפשרויות של שילוב קורסים-הכשרות להקניית מקצוע אזרחי (והתנאים לכך).
 - * צרכים מיוחדים / נוספים הנדרשים ליישום השירות.
 - * הערכת עלויות (פירוט - לפי דרישת משרד האוצר).

5. השרות הלאומי - היישום:

- א. הגופים אשר יצטרפו לטפל ביישום השירות-הלאומי, הנם: צה"ל/פקע"ר, משטרת ישראל (כולל מג"ב ומשא"ז), מד"א, מערך כיבוי-אש ומל"ח.
 - ב. משטרת ישראל, מד"א, מערך כיבוי-אש ומל"ח צריכים יהיו לבחון, לתכנן ולהציג:
 - כאמור ומפורט בסעיף 4.ב' לעיל.
 - ג. פקע"ר:
 - ההנחה - שעיקר גיוס החרדים ייעשה במסגרת פקע"ר (בנוסף למבצע במסגרות הקיימות, שתורחבנה ככל שניתן, בתוך צה"ל).
 - הבחינה והתכנון הנדרש:
 - 1) בחינה עקרונית ראשונה - איזה גדודים / פלוגות / יחידות מסה"כ מערך פיקוד העורף (סדיר ומילואים) ניתן לאייש, להכשיר ולבסס על כוח-אדם חרדי. עם כל התנאים המיוחדים הנדרשים עבור כוח-אדם זה.
 - 2) הבחינה על בסיס –
 - * יכולת הכשרת הפרט (התאמה, משך זמן ומקום ההכשרה, משך שירות יעיל בתפקיד).
 - * יכולת הכשרת פיקוד נמוך (כנ"ל).
 - * משך השירות הנדרש.
 - * עם גמר שירות הסדיר יכולת הצבה במילואים (כיחידה שלמה).
 - 3) יכולת ביצוע במחזורים שנתיים – דו שנתיים.
 - 4) המשמעות לגיוס: במהלך תכנון רב-שנתי, להגעה לתכנון בסיסי כולל.
 - 5) משמעותיות תקציביות ואחרות.
 - 6) נושאים נוספים לבדיקה:
 - * האפשרות להקמת יחידות מיוחדות של פקע"ר, מבוססות על בני-המיעוטים, שישרתו ויוצבו במגזר הערבי (ב"משולש", בגליל ובדרום).
 - * יכולת שירות דיפרנציאלי (לפי - בסיס זמן הכשרה וביצוע תפקיד ראשוני); קורסי פיקוד; הכשרות מקצועיות; קורסים מקצועיים – אזרחיים; רצון להמשך שירות – תפקידי פיקוד זוטא/הדרכה וכדו'.
 - * אפשרויות תגמול (כספי, אחר).
- על בסיס הנ"ל, הגשת תכנון האפשרויות השונות לביצוע – החל משנת 2012, בתכנון רב-שנתי, בצורה מדורגת, וביכולת גמישות ביצוע לפי צרכים ויכולת – מעשית בשטח.

6. התאום הכולל:

- א. יישום החוק "שירות הכול", יחייב הכוונה – כללית ופוליטית, בחינה, הערכה ותאום עם גופים רבים. בעיקר עם משרדי-הממשלה המטפלים בגופים העוסקים בשירות-האזרחי, עם משטרת-ישראל, שירותי החירום השונים, עם משרד הביטחון וגופי ממשל אחרים. (לא יפורט כאן).
- ב. צה"ל צריך יהיה למנות גוף, מתוך המערכת, אשר יטפל בראייה כוללת בכל הקשור לתאום והפעלת הגיוס ל"שירות-האזרחי" ו"השירות-הלאומי".

לאהוד ברק בנושא "השירות לכול"

1208-08
8 דצמ' 08

אהוד שלום ,

א. להערכתי בתקופה עד הבחירות יש לקבוע מספר נושאים שיש להציג בפני הציבור כדי להדגיש את ייחודה של מפלגת העבודה . נושאים שהמפלגה מתכוונת לטפל , (גם באם תהיה באופוזיציה).
בין נושאים אלה , לדעתי , חשוב לחזור ולעסוק בנושא המציק למעשה למרבית תושבי המדינה : כיצד לשלב חלקים בחברה שאינם נותנים - תורמים , תרומת אמת , ושותפות עם החברה בישראל.

בזמנו במסגרת עבודה שעשיתי : "הניצול המיטבי של כוח האדם במערכת הביטחון/צה"ל" , צירפתי נגזרת העוסקת ב- "השירות לכול" , המטפל בהגדרת - "השירות לכול" – "השרות הלאומי" , מתוך כוונה לשלב נכונה את : בחורי "תורתם אמונתם" , נשים דתיות , המיעוטים (בתכנית מיוחדת לאורך כ- 10 שנים). הנושא הוצג אז ליצחק רבין שאמר : "ההצעה מצוינת, והוא מסכים לה לחלוטין , אבל – בתנאים הנוכחיים (יחסי הכוחות בכנסת , בעיות הקואליציה וכדו') , הוא איננו יכול להציג עתה" ומאחר ועמדתי להציג נושא כוח האדם בוועדה בכנסת , הוא ביקש שלא אציג הנגזרת על "השירות לכול" , בפני הוועדה.

להערכתי , המצב שלכם (המפלגה) ושלנו (כלל הישוב) הוא שונה , וחשוב להציג זאת לציבור דווקא עתה ולפני הבחירות.
תמצית כתובה מהנגזרת כנ"ל – מצורפת.

ב. בהקשר לעבודה ששלחתי אליך בנושא "אירן והאיום הגרעיני". בעיתון "הארץ" היום , בכותרת הראשית מופיע כי ברק אובמה בעד קיום דו-שיח ישיר עם אירן , - כפי שהמלצתי בעבודתי. זה הכיוון גם לנו , תוך שמירה על האופציות האחרת (גם מבלי להכריז ע"כ במפורש).
מתי להערכתך נכון לצאת עם עבודה זו לציבור ?

בברכה

הרצל שפיר

ז. השרות הלאומי / האזרחי

מאת: הרצל שפיר

אל: * הרמטכ"ל
* ראש אכ"א

בזמנו בשנת 91-92, הכנתי עבודה "הניצול המיטבי של כוח-האדם בצה"ל". במסגרת עבודה זו שילבתי פרק מיוחד שדן ב-"השירות הלאומי/אזרחי".
העבודה הוצגה בפני רוח"מ/שרהב"ט – ולאחר מכן צריך הייתי להציג החומר בפני וועדת חוץ וביטחון. י.רבין אישר את תכנית כוח-האדם וכן את הצגתה בפני וועדת חוץ וביטחון, אך סיכם לא להציג נושא "השירות הלאומי" בפני הוועדה, כי להערכתו אין באפשרותו, במועד שהיה, ליישם הצעה זו מסיבה פוליטית.
באותה תקופה הצעתי גם את החוק "השירות לכול". אני מניח כי הצעה זו, לפחות בחלקה, מצויה ודאי באיזו מגירה/ספריה בצה"ל.
היום הנושא של השירות הלאומי/אזרחי חוזר לכותרות בהקשר ל"חוק טל" והחרדים (ואגב הופעתי בזמנו בפני ועדת טל ומסרתי דעתי).
ברצוני להציג להלן את הצעתי הבסיסית לחוק "השירות לכול" והדגש בהמשך - כיצד ניתן ליישמו באפשרות של שילובו עם מערך פקע"ר – דבר שיהווה "חידוש" ואתגר אמתי למערכת הביטחון ולציבור.

1. החוק:

חוק יסוד: השירות לכול" (שירות ביטחוני/לאומי-אזרחי)

- א. **חוק יסוד – "השרות לכול"**, יגדיר הצורך בשרות של כל אזרחי ישראל לשרת בהתאם לצרכי המדינה.
- ב. "השרות לכול", יחייב כל אזרח לשרת באחד משני המסלולים:
 - * שירות ביטחוני; או,
 - * שירות לאומי/אזרחי.
- ג. הקביעה מי ישרת באיזה מסלול, - תיקבע בתקנות; העדיפות תינתן לשירות הביטחוני.
- ד. החוק יאפשר פטור משרות וכן שינויים אפשריים במתן הפטור לפי צרכי המדינה.
- ה. "השירות הביטחוני" יהווה השירות הנהוג כיום בצה"ל.
- ו. השירות "הלאומי/האזרחי" יוכל לכלול/לסייע לגורמים – בתפקידים – במטלות הבאות:
 - * צרכי פקע"ר/הג"א (סדיר ומילואים) ומל"ח;
 - * משטרת ישראל;
 - * שירותי-החירום השונים;
 - * סיוע לאוכלוסייה האזרחית ומוסדותיה, -
 - בתחום הבריאות (בתי-חולים; שירותים גריאטריים);
 - בתחום הסעד (סיוע לקשיש; ארגוני סעד שונים);
 - בתחום הרשויות המקומיות ועירויות הפיתוח (מתנס"ים; טיפול בנוער/קשישים;
 - תפקידי הג"א/משא"ז/מל"ח);
 - בתחום החינוך (סיוע למורים וגננות; משמרות-זה"ב);
 - בתחום הביטחון והאבטחה (סיוע ביישובי ספר; אבטחת בתי ספר/גנים; סיוע ל-מ.י. – מג"ב / משמר אזרחי / תנועה).

- בתחום העלייה (סיוע בקליטה וטיפול בעולים וילדיהם);
- בתחום הסביבה (סיוע לארגוני "הגנת הטבע" / "הגנים הלאומיים" / "איכות הסביבה" וכד');;
- בתחום השיקום (סיוע לנכים; עיוורים; גמילה מסמים ועוד).

1. קהל היעד לשרת במשמר הלאומי/האזרחי:

- * כאלה אשר לא ישרתו בשרות-בטחון רגיל (לפי מיון וקביעת צה"ל);
- * "תורתם אומנותם" (כאלה שלא ישרתו בצה"ל);
- * נשים דתיות;
- * מיעוטים-גברים ונשים (לפי תכנית מיוחדת – בשלבים ובצורה מדורגת).

2. יישום – התכנית לשירות לאומי/אזרחי

- א. בנוסף לאמור לעיל, באשר למקומות השירות והתפקידים שניתן יהיה להטיל על אנשי השירות הלאומי/האזרחי, הרעיון המרכזי להלן – שירות לאומי במסגרת פקע"ר.
- ב. **הרעיון המרכזי בתכנון -**
- * להפעיל את פקע"ר בעיקר ע"י אנשי השירות הלאומי, סדיר ומילואים.
 - הדבר ייעשה בשלבים, במהלך של 5-8 שנים, שירות של 18-24 חודשים.
 - * הכשרה ואימון מקצועי ב"סדיר" של חיילי השירות הלאומי לקראת הצבה ביחידות הקיימות.
 - * שילוב בוגרי "הסדיר" ביח' המילואים של פקע"ר. החלפה מדורגת את חיילי המילואים בחיילי השירות הלאומי, שלאחר שירותם הסדיר, **ישרתו במילואים 5 שנים** (ויוחלפו בהמשך, כל שנה חמישית מכוח היחידה, ע"י אנשי מילואים חדשים מהשירות הלאומי, שגמרו שירות "סדיר").
 - * משך כל זמן הביצוע ניתן יהיה להשאיר את מפקדת הפיקוד בהרכבה הצבאי (תוך שילוב אנשי השירות הלאומי), עד החלטה אחרת או עד סיום ההצבה המלאה של אנשי השירות הלאומי.
 - ג. יש לזכור שבמסגרת פקע"ר ניתן להפעיל יחידות רבות, ללא נשק אישי (או לחלקם ביחידה לא יהיה נשק, ובכך להקל על שירות של אנשים רבים, כולל נשים, מיעוטים, דתיים וחרדים).
 - ג. בזמנו הוכנה על ידי גם תכנית לשילוב המיעוטים בשרות האזרחי/לאומי, בצורה מדורגת ובשלבים במהלך 10 שנים. תחילה במסגרת הקהילות שלהם ואח"כ הרחבת העסקה ארצית, כולל בשירות-הלאומי בפקע"ר (קיימת אפשרות להקמת יחידות מיעוטים מיוחדות, קטנות ביחס, להפעלה במסגרת המגזר).
 - ד. יש להניח כי יידרש דיון עקרוני היכן ותחת איזו רשות/ארגון/משרד-ממשלתי יופעל מערך זה.

נספח ג' – שירות לאומי/אזרחי

"שירות לאומי לכל"

א. חוק יסוד יגדיר הצורך בשרות של כל אזרחי ישראל לשרת בהתאם לצרכי המדינה.
ב. "השרות לכל", יחייב כל אזרח לשרת באחד משני המסלולים:

- * שירות בטחוני; או,
- * שירות לאומי/אזרחי.

ג. הקביעה מי ישרת באיזה מסלול – תיקבע בתקנות; החוק יאפשר פטור משרות וכן שינויים אפשריים במתן הפטור לפי צרכי המדינה.

ד. "השירות הבטחוני" יהווה השירות הנהוג כיום בצה"ל.

ה. השירות "הלאומי/האזרחי" יוכל לכלול/לסייע לגורמים – בתפקידים – במטלות הבאות:

- * צרכי פקע"ר/הג"א (סדיר ומילואים);
- * משטרת ישראל;
- * שירותי-החירום השונים;
- * סיוע לאוכלוסיה האזרחית ומוסדותיה, -
 - בתחום הבריאות (בתי-חולים; שירותים גריאטריים);
 - בתחום הסעד (סיוע לקשיש; ארגוני סעד שונים);
 - בתחום הרשויות המקומיות ועיריות הפיתוח (מתנס"ים; טיפול בנוער/קשישים; תפקידי הג"א/משא"ז/מל"ח);
 - בתחום החינוך (סיוע למורים וגננים; משמרות-זה"ב);
 - בתחום הבטחון והאבטחה (סיוע ביישובי ספר; אבטחת בתי ספר/גנים; סיוע ל-מ.י. – מג"ב/משמר אזרחי/תנועה).
- בתחום העליה (סיוע בקליטה וטיפול בעולים וילדיהם);
- בתחום הסביבה (סיוע לארגוני "הגנת הטבע" / "הגנים הלאומיים" / "איכות הסביבה" וכד');
 - בתחום השיקום (סייע לנכים; עוורים; גמילה מסמים ועוד).
- ו. קהל היעד לשרת במשמר הלאומי/אזרחי:
 - * כאלה אשר לא ישרתו בשרות-בטחון רגיל (לפי קביעת צה"ל);
 - * חיילי שלב ב' (עולים);
 - * "תורתם אמונתם" (כולם או כאלה שלא ישרתו בצה"ל);
 - * נשים דוניות;
 - * מתעסבים-גברים ונשים (לפי תכנית מיוחדת – בשלבים ובצורה מידורגת).

ח. עצה לאהוד ברק לקראת הבחירות

08 /1208-08/ 8 דצמ' 08

אהוד ברק - שלום ,

א. להערכתי בתקופה עד הבחירות יש לקבוע מספר נושאים שיש להציג בפני הציבור כדי להדגיש את ייחודה של מפלגת העבודה . נושאים שהמפלגה מתכוונת לטפל , (גם באם תהיה באופוזיציה).
בין נושאים אלה , לדעתי , חשוב לחזור ולעסוק בנושא המציק למעשה למרבית תושבי המדינה : כיצד לשלב חלקים בחברה שאינם נותנים - תורמים , תרומת אמת , ושותפות עם החברה בישראל.

בזמנו במסגרת עבודה שעשיתי : "הניצול המיטבי של כוח האדם במערכת הביטחון/צה"ל" , צירפתי נגזרת העוסקת ב- "השירות לכל" , המטפל בהגדרת - "השירות לכל" – "השרות הלאומי" , מתוך כוונה לשלב נכונה את : בחורי "תורתם אמונתם" , נשים דתיות , המיעוטים (בתכנית מיוחדת לאורך כ- 10 שנים). הנושא הוצג אז ליצחק רבין שאמר : "ההצעה מצוינת, והוא מסכים לה לחלוטין , אבל – בתנאים הנוכחיים (יחסי הכוחות בכנסת , בעיות הקואליציה וכדו') , הוא איננו יכול להציג עתה" ומאחר ועמדתי להציג נושא כוח האדם בוועדה בכנסת , הוא ביקש שלא אציג הנגזרת על "השירות לכל" , בפני הוועדה.

להערכתי , המצב שלכם (המפלגה) ושלנו (כלל הישוב) הוא שונה , וחשוב להציג זאת לציבור דווקא עתה ולפני הבחירות.
תמצית כתובה מהנגזרת כנ"ל – מצורפת.

ב. בהקשר לעבודה ששלחתי אליך בנושא "אירן והאיום הגרעיני". בעיתון "הארץ" היום , בכותרת הראשית מופיע כי ברק אובמה בעד קיום דו-שיח ישיר עם אירן , - כפי שהמלצתי בעבודתי. זה הכיוון גם לנו , תוך שמירה על האופציות האחרת (גם מבלי להכריז ע"כ במפורש).
מתי להערכתך נכון לצאת עם עבודה זו לציבור ?

בברכה

הרצל שפיר

* * *

ט. התייחסות לפרויקט "הלביא"

סימוכין: חמ"מ-לביא
2 ספטמבר 2017

אל: tguvot@maariv.co.il

הנדון: המאמר במוסף מעריב ב- 1 ספט' 2017 בנושא חיסול פרויקט הלביא

מאמר זה נותן רקע מנקודת-מבט של ח"א, אך אין זה הרקע העובדתי הנכון המסביר מדוע בוטל הפרויקט. כוונתי להלן להציג הרקע והעובדות אשר הביאו לביטול פרויקט הלביא.

במסגרת המרכז לחיזוי טכנולוגי ליד אוניברסיטת תל-אביב, כאלוף במילואים, הוטלה עלי כעבודה, מטעם משהב"ט/צה"ל כמשימה - "הנכונות להתמודד עם שדה הקרב היבשתי הצפוי בעתיד". העבודה נערכה בשנים 7-1986 (בהשתתפות חיילות היבשה של צה"ל, ובמעורבות הרמטכ"לים, באותה תקופה - משה לוי ודן שומרון).

העבודה בחנה את החיילות - צנחנים וח"ר, השריון, הארטילריה וההנדסה - מצבם כיום ויכולתם לבצע תפקידם בשדה הקרב היבשתי הצפוי בעתיד, וכיצד ניתן לשדרג את יכולתם המבצעית - מקצועית (הן בידע ויכולת מקצועית והן בתוספת אמצעי לחימה). במקביל לכך נעשתה עבודה בנושא החמ"מ (חימוש מונחה מדויק), עבור כוחות-היבשה, שהחלה עוד מיד לאחר מלחמת יום-הכיפורים (כולל בסיכום שקבלתי אז בנושא זה, כר' מטכ"ל / אג"ם ומ"מ הרמטכ"ל), והבשילה מעשית - בשנת 1987, עם יחידות ואמל"ח מבצעי.

בסיום העבודה על שדה הקרב היבשתי העתידי, בספט' 1987, נערכה סדנת חשיבה (אותה הכנתי וניהלתי) עם צמרת צה"ל וחלק מראשי התעשיות הצבאיות, ועם יצחק רבין - שרהב"ט. בסדנא זו, לאחר שהוצגו האמצעים הקיימים של חמ"מ עבור כוחות היבשה, עמדה בפני המשתתפים, השאלה המרכזית הבאה: כדי להקצות את אמצעי החמ"מ לעוצבות היבשה, האם מוכנים לבטל אוגדה אחת מהסד"כ (סדר-הכוחות)?, והתשובה הייתה - באם זו בעיה תקציבית - מוכנים! ושרהב"ט אישר ההקצאה של החמ"מ. מיד בגמר הדיון, אמר לי יצחק רבין "יכולתי לקבל החלטה זו - בגלל ביטול פרויקט הלביא, לו יש חלופות ע"י האמריקאים. עתה יש לי את התקציב למערך החמ"מ בחיילות היבשה, כי לחמ"מ זה - אין כל חלופה אחרת".

בברכה,

הרצל שפיר